

*Марія САВШАК,
Вікторія ШИХ
Дрогобич*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільне дитинство є важливим періодом для становлення та розвитку особистості, засвоєння знань, умінь та навичок, удосконалення психічних якостей, необхідних для подальшого дорослого життя. Пізнаючи світ, малюк спостерігає, проявляє інтерес, аналізує, порівнює, робить висновки. Для цього він має значні розумові можливості, здатен сприймати інформацію про світ, природні та соціальні явища, а також опановувати способи узагальнення, систематизації та розв'язання завдань. Саме тому дошкільний період є визначальним для інтелектуального розвитку людини.

Цікавим і необхідним засобом становлення дитини є гра. Науковці стверджують, що вона сприяє розвитку не лише психічних процесів (мислення, мови, пам'яті, уваги, уяви), але й важливих особистісних якостей, включаючи наполегливість, зосередженість, дисциплінованість, кмітливість, винахідливість. Залучаючись до неї, дошкільник вчиться співчуття, взаємодопомоги, дружби.

Загалом, ігрова активність у закладі дошкільної освіти значно розширює світогляд дитини, охоплюючи не лише близьке оточення, а й ширше коло предметів та дій дорослих, які недоступні для безпосереднього сприймання [2]. Л. Артемова, А. Богуш, Н.Лисенко [1], Л. Іщенко, С. Ладивір, Т. Пантюк [3], Т. Поніманська [4] та ін. підкреслюють суттєвий вплив дидактичних ігор на різнобічний розвиток малюків, зауважуючи, що вони є інструментом, який вихователь використовує на всіх типах занять. Споглядаючи за ігровими діями дітей, можна простежити їхні уявлення та враження про навколишній світ.

Організація ігрової діяльності дошкільників є предметом дискусій серед педагогів. Існують дві основні позиції. Одні обґрунтовують її як самостійну активність, що є спонтанною, внутрішньо мотивованою, не потребує втручання дорослих (нав'язування сюжету, ролей чи правил порушує її природне розгортання, що може перешкоджати вільному розвитку,

обмежувати творчість та ініціативу особистості). Тому вважають, що він має бути лише спостерігачем, який створює сприятливе ігрове середовище, але не керує процесом. Інший погляд – навпаки зосереджує увагу на вмілому керівництві грою, оскільки дошкільник ще не має достатнього досвіду та вмінь. У міру набуття дітьми ігрової практики, роль вихователя зменшується, переходячи до позиції партнера та помічника [3].

На нашу думку, очевидним є гнучкий підхід, який поєднує елементи названих позицій, підкреслюючи важливість створення умов для дидактичної гри з одночасним визнанням потреби і її педагогічній підтримці та спрямуванні. Вважаємо, що дошкільний педагог має бути партнером та фасилітатором ігрового процесу, а не тільки джерелом готових рішень. А ключовим принципом організації ігрової діяльності є уникнення прямого навчання та надмірного керівництва.

Загалом учені пропонують три основні напрями проведення дидактичних ігор вихователями:

- *підготовка*: означення навчальної мети, співвіднесення її з програмними вимогами і завданнями у конкретній віковій групі; вибір гри (добір, розробка), визначення прийомів та засобів активізації розумових процесів малюків; підготовка обладнання (матеріали, ілюстрації, іграшки, предмети), розміщення в освітньому просторі; продумування місця, правил, варіантів змісту, способів розв'язання ігрових завдань; підготовка дітей;

- *реалізація гри*: створення позитивного емоційного настрою, зацікавлення вихованців; організація початку активності, демонстрація правил; спостереження за діями дошкільників, допомога, підтримка їхньої ініціативи, інтересу; скерування уваги на виконання завдань, заохочення, похвала; налагодження доброзичливої атмосфери, співпраця, взаємодопомога; завершення ігрової діяльності;

- *аналіз отриманих результатів*: підбиття підсумків, відзначення успіхів малюків; бесіда щодо вражень, з'ясування уподобань, інтересів, запитів, труднощів; оцінка досягнення навчальної мети (засвоєння знань, набуття вмінь); окреслення дієвих та ефективних методів, засобів, форм освітньої роботи, розробка шляхів її подальшого вдосконалення тощо [1, с. 126–128].

Відзначимо, що для успішної ігрової діяльності дошкільникам необхідні відповідні знання та зацікавленість. Перед початком гри важливо викликати у них пізнавальний інтерес і бажання грати, використовуючи для цього різноманітні засоби: загадки, сюрпризи, запитання, секрети тощо. Варто звертати увагу на зосередженість, довільну увагу, розумові зусилля та вміння діяти послідовно, адже це сприяє розвитку відчуттів, сприймань, засвоєнню дітьми уявлень.

Значення має і темп, заданий вихователем, його динаміка. Спочатку він сповільнений, особливо під час засвоєння правил, змісту гри. Згодом відбувається прискорення ігрового процесу, а на завершальному етапі – знову сповільнення. При цьому дошкільний педагог зберігає ненав'язливу активність, опосередковано вказує на невдалі рішення, підтримує жарти, підбадьорює, стимулює дітей до активності. У дидактичних іграх можна гнучко розвивати задум, враховуючи ініціативу, запитання та пропозиції вихованців, скеровуючи їх на засвоєння раціональних способів розв'язання розумових і практичних завдань. Чіткість та зрозумілість описів, реплік, вказівок є ключем до успішної організації гри в певних часових межах та досягнення поставлених цілей.

У різних вікових групах керівництво дидактичними іграми неоднакове. Зокрема, з раннього віку пізнавальний інтерес малюків до навколишнього світу починає зростати й активно розвивається мова. Тому для задоволення їхніх інтелектуальних потреб доцільно поєднувати ігри з навчанням на заняттях задля кращого розвитку навичок, довільної уваги та вміння спостерігати, слухати вказівки дорослого. Так, при проведенні дидактичної гри з дітьми молодшого дошкільного віку вихователь пояснює правила у ході гри. При цьому звертає погляд на кожну дитину, щоб та розуміла, про що їй розповідають. Педагог повинен підготувати малюків до гри: познайомити їх з предметами, які будуть використані, з їхніми властивостями, зображеннями на картинках тощо. Підбиваючи підсумки, вихователь відзначає лише успіхи дошкільників. У середній та старшій групах, де діти більш самостійні та мають ігровий досвід, організація дидактичної гри залишається важливою, але набуває іншого характеру. Головна мета – підтримати позитивні

емоції, пізнавальний інтерес, створити атмосферу невимушеності, відчуття радості та задоволення [1, с. 129].

У старшому дошкільному віці ігри набувають колективного характеру, відображаючи прагнення малюків точніше та детальніше пізнавати довкілля, що спричиняє ускладнення правил, збільшення кількості учасників. Вихователь, даючи настанови, враховує їхній попередній досвід і актуальні освітні завдання. Діти здатні до аналізу та синтезу, уміють самотійно виокремлювати характеристики й ознаки предметів і явищ, порівнювати їх за різними критеріями, робити узагальнення та формулювати судження. Найчастіше підбираються ігри, які сприяють розвитку вміння послідовно висловлювати думки, виразно розповідати, а також формуванню математичних уявлень, здатності до слухового аналізу мовлення, кмітливості, витримці, волі, що пов'язано з підготовкою до школи [4, с. 363].

Таким чином, значущим є продуманий добір дидактичної гри вихователем. Керівництво такою активністю буде ефективним, якщо він враховує такі фактори: інтегрованість у загальний освітній процес, спрямованість на підкріплення та поглиблення знань, умінь і навичок, які формуються межах інших видів діяльності; інтерес дошкільників до ігор, врахування вподобань, улюблених сюжетів; рівень розвитку комунікативних навичок дітей, їхнє бажання грати разом, домовлятися, співпрацювати; створення ігрового настрою; оновлення ігрового репертуару, засобів, іграшок, урізноманітнення ігрових дій та ін.

Отже, організація дидактичних ігор та керування ними має завбачувати заохочення до пізнавальної активності, самотійності й ініціативності дітей, застосування різних способів розв'язання ігрових завдань, забезпечення доброзичливих стосунків між учасниками, готовності допомагати один одному. Для цього дошкільний педагог, вивчивши ігрові інтереси та рівень розвитку ігор, підбирає їх на певний період, визначає мету, зміст, обсяг, темп, прийоми та шляхи розгортання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лисенко Н., Кирста Н. Педагогіка українського дошкілля : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. Ч. 2. 360 с.

2. Майструк О. Гра як засіб навчання і виховання дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2008. Вип. 24. С. 108–112. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2008_24_18.pdf

3. Пантук М., Пантук Т. Організація ігрової діяльності в дошкільному віці: навч. посіб. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2011. 146 с.

4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ : «Академвидав», 2004. 456 с.

Олександра СВЙОНТИК,
Галина КЛЬОБ
Дрогобич

РОЗВИВАЛЬНЕ ІГРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПЕРЕДУМОВА САМОРОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

У сучасних умовах модернізація змісту дошкільної освіти зумовлена реформуванням галузі відповідно до завдань доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, яка передбачає вдосконалення змісту відповідно до прогресивних ідей часу для подальшого культурного зростання особистості. Розвиток творчості є одним із аспектів та способів задоволення потреб у підготовці до життєдіяльності у самостійному мисленні, зміні світу на краще.

З'ясуванню теоретичних та практичних аспектів у процесі надання освітніх послуг педагоги та науковці досліджують умови та засоби у створенні розвивального середовища, в якому дитина дошкільного віку в період її сенситивної сприйнятливості має змогу творити, бути активним учасником процесу освітньої взаємодії.

В українській педагогіці дослідженнями розвивального середовища для дошкільників займалися провідні спеціалісти (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Галян, М. Єфименко, В. Кондратенко, С. Конопляста, К. Крутій С. Ладивір, І. Марченко, Т. Піроженко, В. Романець, Л. Фесюкова та ін.) Зокрема К. Крутій, яскраво висвітлила особливості впливу суспільного, мовного оточення,